

Till Mia Päärni,
ordförande för Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Medborgarförslag för Järvafältet 2018:

En gemensam deltagarstyrd ekoenhet för omställning, hållbarhet och integration

Vårt förslag

Vi föreslår att staden tar fram en vision och en strukturerad projektplan för utveckling av en **urban ekoenhet på Järvafältet** och som vilar på deltagardemokratiska och kooperativa styres- och samarbetsformer. Programmet bör utvecklas stegvis i samverkan med boende, föreningar och stadsdelens styrande.

Ett första steg är att odlingsföreningar som arbetar ideellt eller i form av ekonomiska föreningar ges möjlighet till lågkostnadsarrenden av bärkraftiga odlingsenheter (ca 2 ha vardera) under villkor att verksamheterna arbetar utifrån ekologiska, demokratiska och mångfaldsinriktade kriterier där lokalbefolkningen har bärande inflytande.

Dessa föreningar bildar ett med stadsdelen gemensamt utvecklingsråd för den långsiktiga utvecklingen av Hästa gård till en experimentell urban ekoenhet för omställning. Till dessa råd kopplas lämpliga forskning- och utbildningsresurser exempelvis från SLU, KTH, Stockholms Resilience Center och Konstfack.

Utvecklingsrådet har även i uppdrag att undersöka och lämna förslag på hur den urbana ekoenheten på sikt ska kunna erbjuda jobb, rehabiliterings- och arbetsträningsverksamhet, introduktionsverksamhet för nyanlända, utbildningspraktik, och möjligheter för resiliensforskning av olika slag.

Stadsodling utifrån ekologiska principer är en del av den framtida livsmedelsförsörjningen

Vi har vant oss vid en globaliserad livsmedelsmarknad med lägre priser och tillgång till färska grönsaker och frukter året om. Men det finns flera risker med det systemet, t.ex att transporterna och utsläppen ökar och därmed klimatpåverkan,¹ självförsörjningsgraden minskar² och lokala traditioner och grödor hotas.³ Sveriges nationella självförsörjningsgrad

har stadigt minskat och i dag importerar vi 45–50 procent av vår livsmedelskonsumtion. Vid en krissituation tar maten snabbt slut i affärerna och allra svårast blir matförsörjningen i storstäderna.⁴

Ett sätt att minska vår sårbarhet i städerna är stadsodling. Det finns idag många nya initiativ till stadsodling på hobbynivå. Däri kan även inräknas den äldre koloniträdgårdsrörelsen. Dessa initiativ har viktiga syften såsom rekreation, grön pedagogik och hälsa. Men deras betydelse för den nationella livsmedelsförsörjningen är marginell och det räcker inte för att uppnå klimatmålen. För att dessa mål ska kunna förverkligas behöver man utnyttja mer tillgänglig mark i större tätorter till att odla. På så sätt kan vi minska matens miljöpåverkan och öka självförsörjningsgraden. Det behövs fler stadsnära ekologiska handelsträdgårdar, deltagarstyrda ekoenheter, storskalig urban permakultur, eller odlingsföreningar såsom Community Supported Agriculture (CSA, som på svenska kallas för “andelsjordbruk”), där det finns en direktkontakt och riskdelning mellan de som producerar och de som äter maten.⁵ Även offentliga parker kan i högre grad göras ”ätbara”, till exempel genom plantering av fruktträd och bärbuskar. På köpet får vi attraktivare, vackrare, tryggare och hälsosammare livsmiljöer, som även främjar social samvaro och delaktighet, och därmed uppnås ökad trygghet i området.⁶

Flera andra kommuner har redan insett dessa fördelar och inrättat hållbara stadsnära jordbruksprojekt: Gottsunda Matpark i Uppsala, Macken i Växjö, Stadsbruk i Malmö, Stadsjord i Göteborg, Eko-odlarna i Telge i Södertälje för att nämna några. 2016 har Stadsnära Lantgård Lidköping fått utmärkelsen “årets kooperativ” för att de i sin verksamhet överbryggat klyftan mellan stad och land och erbjuder femton platser för rehabilitering, arbetsträning eller praktik.⁷ På internationell nivå finns också flera exempel där kommunal mark odlas framgångsrikt. I t.ex. Detroit finns 800 olika stadsodlingar och Havanna sysselsätter 44 000 människor med stadsodling.⁸

Stadsdelarna runt Järvafältet

Rinkeby, Tensta, Hjulsta, Akalla, Husby och Kista byggdes under det så kallade miljonprogrammet under 1960- och 70-talen. Cirka 60 000 innevånare bor här och det är en jämförelsevis ung befolkning.

Trots att Stockholms stads budget för 2015 anger som ett av sina övergripande inriktningsmål att Stockholm ska vara en sammanhållen stad och att alla stockholmare ska ha möjligheten att utvecklas utifrån sina förutsättningar, så visar statistiken motsatsen:

Hälsoskillnaderna år 2014 var stora, och bland män i Rinkeby-Kista uppgav 38 procent dålig hälsa, jämfört med bara 16 procent av männen på Kungsholmen. Trångboddhet och

arbetslöshet är också ett växande problem i Järvaområdet. Statistiken visar dessutom stora skillnader i röstdeltagande. Ålsten i Bromma har det högsta valdeltagandet med 94,8 procent och Rinkeby det lägsta valdeltagandet med 40,8 procent.

Den socioekonomiska segregationen har ökat starkt i Stockholm under 2000-talet och har alltmer kommit att få en etnisk karaktär. Individer med olika bakgrund möter i allt mindre omfattning varandra i vardagslivet.⁹ Gröna mötesplatser med gemensamma aktiviteter kring odling, växande och produktion av mat har i flera dokumenterade fall visat sig vara en bra väg att ge unga människor och utsatta grupper nya och meningsfulla erfarenheter, samt en ökad förståelse för ekologiska sammanhang och respekt för naturen. Det finns erfarenheter av att stadsjordbruk kan minska kriminalitet därför att platsen ges mening, utanförskap minskas och folk blir stolta över sitt område.¹⁰

Hästa gård - en unik resurs för stadsodlingsverksamhet i Stockholms stad

I Stockholms Stad finns unika Hästa gård som med sina 185 hektar odlings- och betesmark är ett av världens största stadsnära ekologiska jordbruk. Gården som ägs av kommunen, ligger bara en kvarts promenad från Akallas tunnelbanestation och flera busslinjer stannar i närheten. I området runt gården bor människor från mer än 60 länder, många med kunskaper och erfarenheter av odling och andra kunskaper relaterade till ”gröna jobb”. Odlingområdet som Hästa Gård förfogar över ligger dessutom i anslutning till andra välbesökta gårdar/träffpunkter som Eggeby Gård, Husby Gård, Akalla by samt den outnyttjade Granby Gård.

Hästa gård ställde om till ekologisk produktion 1997 och under den mest produktiva tiden producerades dinkel, nakenhavre, ägg, ekologiskt gris-, nöt-, lamm- och hönskött. Det fanns också ett café och kulturevenemang för allmänheten. I dagsläget producerar Hästa gård enbart djurfoder och ekologiskt kött som få boende i området har råd med. Genom denna verksamhet uppmuntras en köttkonsumtion som totalt sett står för omkring 18% av människans utsläpp av växthusgaser.

“Hästa gård och Järvafältets biologiska mångfald, mångkulturella omgivning samt rika natur- och kulturhistoria skapar unika förutsättningar för möten mellan natur och kultur samt mellan stad och landsbygd. Detta gör Hästa gård och Järvafältet särskilt intressanta i förhållande till samtida lokala och globala ekologiska, ekonomiska och sociala kriser och möjligheter.”¹¹

Akalla eko-odling - ett exempel på grönsaksodling på Järvafältet

Vid Hästa gård bedrevs under 2010 till 2013 Akalla Eko-odling - en stadsodling med

inriktning på permakultur. De första åren var det studiefrämjandet med som fältansvarig som drev odlingen, och det sista året drevs den av Föreningen för den GULLIGA folkrörelsen (DGF). På Akalla Eko-odling producerades då omkring 30 olika grönsaker såsom bondbönor, vaxbönor, sallad, majs, potatis, jordärtskockor, broccoli, kryddväxter, rödbetor och morötter på en odlingsyta på ca 2 hektar.

Grönsaksodlingen sköttes av ett femtiotal arbetslösa och volontärer - de flesta med invandrarbakgrund - och gav möjlighet för självplock till humana priser. Just självplock visade sig vara ett bra sätt att uppmuntra både delaktighet och samhällsengagemang för omställning.

Kunderna fick uppleva glädjen att gå runt i grönsakslandet, plocka det som passade, lära sig hur olika grönsaker ser ut, inleda samtal om skilda ämnen såsom klimatet och andra länders matkulturer, m.m. Trädgårdsodlingen blev en informell och inkluderande mötesplats för folk med olika bakgrund. För odlaren var det dessutom en fördel med självplock då det minskade behovet att skörda, hålla lager, transportera och leverera till den kommersiella kedjan.

Stockholms stad avvecklade tyvärr Akalla Eko-odling under hösten 2013, trots namnlistor och protester från sympatisörer och grannar. Oss veterligen har det aldrig genomförts någon öppen process om orsakerna till nedläggningen av den ekologiska grönsaksodlingen och om vad denna av stockholmarna gemensamt ägda mark bör användas till.¹²

Våra samlade erfarenheter

Vi som tagit initiativ till detta medborgarförslag, verksamma i DGF och projektet "Det gror i betongen" har sammanfattningsvis följande berikande erfarenheter:

- Vår förening har idag fungerande rutiner och kompetenser för att kunna driva ett odlingskooperativ. Vi har nu sju års erfarenhet av stadsodling i Järvaområdet (Akalla/Hästa Gård i fyra år och Hjulsta Ekoodling i tre år).¹³
- Sedan tre år tillbaka har vi genom projektet "Det gror i betongen" odlat tillsammans med ungdomar som bor i Järvaområdet. Sommaren 2016 tog vi emot 80 av stadsdelarnas feriearbetande ungdomar till vår, till ytan begränsade, odling i Hjulsta. Detta samarbete med kommunen har varit mycket uppskattat och förväntas fortsätta under 2017.¹⁴
- Under våren 2016 har vi haft ett givande samarbete med Konstfack där studenter på Designprogrammet byggt ett mobilt växthus och andra strukturer åt vår förening.¹⁵
- Mellan 2014 och 2016 har vår förening deltagit i ARTS-projektet på Stockholm Resilience Centre vid Stockholms Universitet. Det resulterade i en "Färdplan med

strategier för alla omställare i Stockholm”. Där beskrevs bla vårt projekt som ett initiativ för social hållbarhet, minskad segregation, klimatsmart mat, såväl som regional resiliens.¹⁶

En deltagarstyrd ekoenhet för omställning, kreativitet, social hållbarhet och urban ekologisk matförsörjning

När arrendeperioden för Naturskog AB på Hästa Gård löper ut har Stockholms stad ett unikt tillfälle att skapa en världsunik experimentell stadsnära odlingsverksamhet som inbegriper lokalbefolkningen, stadsodlingsföreningar och grupper, jordbruks- och socialforskare, småskaligt näringsliv, stadens egen närdemokrati samt civilsamhällets organisationer.

Där skulle det kunna byggas det sk *frirum* som föreslås i Stockholms Resilience Centres färska rapport ”Att växla upp hållbarhetsarbetet i Stockholmsregionen”.¹⁷ Frirum beskrivs som en plats för kreativitet, där hållbarhetsaktörer kan experimentera och pröva nya idéer och alternativa metoder .

Vår vision är att de 185 hektaren ska kunna användas för lokal matförsörjning, experimentell odling med permakultur och agroforestry, gemenskapsodlingar, leveranser till skol- och omsorgskök, leveranser till grönsaksförsäljare i området, småskalig produktion av biogas och kompost, och på sikt växa till en omfattning som kan producera mat för många människor i Stockholmsområdet. Samtidigt kan denna verksamhet erbjuda möjlighet till jobb, arbetsträning och rehabilitering, språkpraktik för nyanlända, praktik för jordbruksutbildningar, och forskning i urban odling och alternativa driftsformer. Sist men inte minst ska platsen fungera som som en naturlig mötesplats för folk från alla etniska, religiösa, åldersmässiga och politiska grupperingar.

Denna vision relaterar mycket väl till de inriktningsmål som staden har i sin verksamhetsplanering 2017:

1. *Ett Stockholm som håller samman där alla kan växa, **en sammanhållen stad** som sjuder av liv och rörelse i alla stadens delar. Den offentliga välfärden ska ligga till grund för livskvalitet och trygghet för invånarna i livets alla skeden.*
2. *Ett **klimatsmart Stockholm** som kännetecknas av naturens stillhet nära storstadens intensitet, och som har smarta lösningar som gör det enkelt att leva miljövänligt.*
3. *Ett **ekonomiskt hållbart** Stockholm där utgångspunkten för den ekonomiska politiken är att skapa en jämlik och hållbar stad. Stockholm ska präglas av ett positivt innovationsklimat och staden ska vara en central nod i det globala nätverket av*

framgångsrika städer som attraherar internationella entreprenörer, studenter och besökare.

4. *Ett **demokratiskt hållbart** Stockholm där stockholmarna ska vara delaktiga i stadens utveckling och känna samhörighet med sin stad. Stockholm ska vara ett föredöme i skyddet av de mänskliga rättigheterna.*^{[18](#)}

Förslagsinlämnare:

.....

Email:

Tel:

.....

Email:

Tel:

Referenser och länkar:

- 1** Naturvårdsverket - Växthusgaser och utsläpp från svensk privat konsumtion
<http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/vaxthusgaser-utslapp-av-svensk-privat-konsumtion/>
- 2** Artikel i ATL - "Sveriges självförsörjningsgrad är 0"
<http://www.atl.nu/lantbruk/sveriges-sjalfvorsorjningsgrad-ar-0/>
- 3** Naturskyddsföreningen - Mångfalden i odlingslandskapet är hotad
<http://www.naturskyddsforeningen.se/nyheter/mangfalden-i-odlingslandskap-hotad>
- 4** Artikel i SVD - "Sverige utan krisplan för matförsörjning"
<http://www.svd.se/sverige-utan-krisplan-for-matforsorjning>
- 5** Artikel i SVT - "Intresset ökar för andelsjordbruk"
<http://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/intresset-okar-for-andelsjordbruk>
- 6** Refarm 2030
<http://refarm2030.se/>
- 7** Lidköpings kommun - Den stadsnära lantgården nominerad till årets kooperativ
<https://lidkoping.se/2016/10/19/den-stadsnara-lantgarden-nominerad-till-arets-kooperativ/>
- 8** Artikel i SVD - "I framtiden måste vi odla i städerna"
<http://www.svd.se/i-framtiden-maste-vi-odla-i-staderna>
- 9** Stockholms kommun - Rapport om skillnadernas Stockholm
<http://www.stockholm.se/PageFiles/1020704/Rapport%201%20Skillnadernas%20Stockholm,%20juni%202015.pdf>
- 10** Refarm 2030
<http://refarm2030.se/>
- 11** Publikationen "Hästa gård - En bondgård på landet i staden" av Erik Sjödin
<http://www.eriksjoedin.net/publications/Hastagard.pdf>
- 12** Artikel i Stockholm direkt - Rafaels ekologiska odling ska bort
<http://www.stockholmdirekt.se/nyheter/rafaels-ekologiska-odling-ska-bort/Dbbnat!pbywixVEOArSEKW86gQuw/>
- 13** Artikel i Tidningen Syre - "Odling som ingång till hållbarhet"
<http://arkiv.tidningensyre.se/odling-som-ingang-till-hallbarheten/>
- 14** Artikel i Tidningen Syre - "Odling som ingång till hållbarhet"
<http://arkiv.tidningensyre.se/odling-som-ingang-till-hallbarheten/>
- 15** Artikel i Stockholm direkt - "Konstfackstudenter byggde växthus i Hjulsta"
<http://www.stockholmdirekt.se/nyheter/konstfackstudenter-byggde-vaxthus-i-hjulsta/aRKpfg!CSZ4yC3oSZo1OKZudwZCKg/>
- 16** Rapporten "Färdplan för Stockholms hållbarhetsarbete ARTS 2016"
<https://stockholmuniversitet.app.box.com/s/9dcoc056jc361a4zh2fwem9t5r8byj50>
- 17** Rapporten "Färdplan för Stockholms hållbarhetsarbete ARTS 2016"
<https://stockholmuniversitet.app.box.com/s/9dcoc056jc361a4zh2fwem9t5r8byj50>
- 18** Stockholms kommun - Budget 2017
<http://www.stockholm.se/OmStockholm/Budget>